

Studijní cesta po francouzských knihovnách [1]

Autor:

- [KOSTECKÝ, Jaroslav](#) [2]

Číslo:

- [2023, ročník 32, číslo 2](#) [3]

Rubrika:

- [Ze zahraničí](#) [4]

Klíčová slova:

- [Francie](#) [5], [odborné knihovny](#) [6], [veřejné knihovny](#) [7]

Po třech letech, kdy pandemie covidu-19 utnula sociální i profesní kontakty a způsobila krach cestovních kanceláří, včetně té naší, která nám původně zajišťovala tuto cestu v roce 2020, se zásluhou Romana Giebische a Zuzany Hájkové v roce 2023 podařilo realizovat studijní zájezd po francouzských knihovnách, přesněji řečeno především po pařížských. Ale pěkně chronologicky.

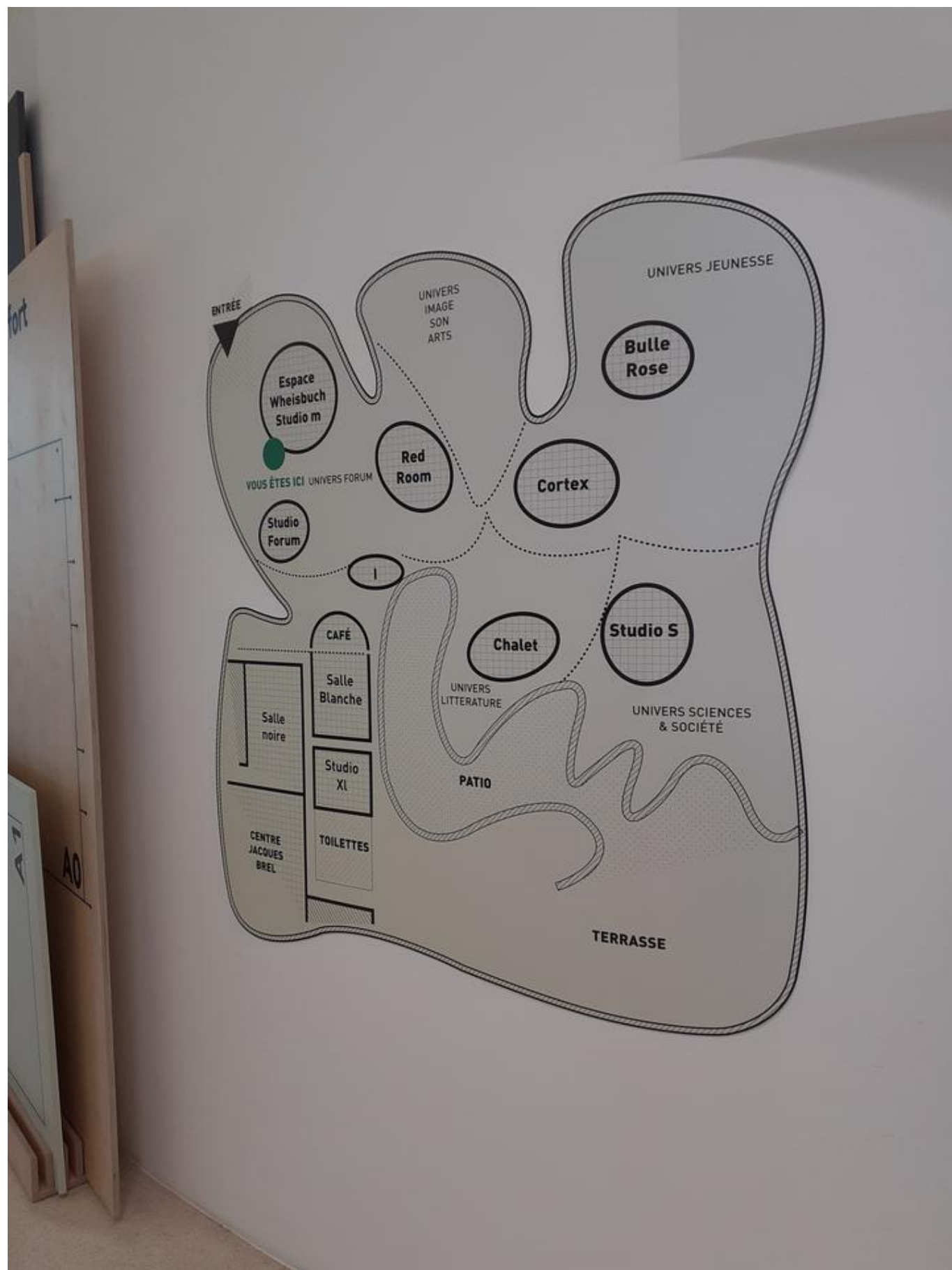
Dopoledne v neděli 21. května jsme vyrazili autobusem západním směrem a v časném podvečeru dojeli do Heidelbergu. Je to krásné historické město a posloužilo nám jako mezipřistání na dlouhé cestě do Francie. Ale i tady, ještě daleko od odborného programu, na nás začala dotírat knihovnická profese. Na různých místech centra lze najít knihobudky, které jsou umístěny v klidových částech města, jako je např. park před kostelem s přílehlými lavičkami, nebo rovnou místo pro zklidnění a čtení vytvářejí.

[8]
Jedna z heidelberských knihobudek

Knihovna Puzzle v Thionville

Druhý den jsme překročili hranice Francie a zahájili odborný program. První navštívenou knihovnou cesty byla [knihovna Puzzle](#) [9] v Thionville. Její název je odvozen od mnohotvarého půdorysu budovy, ale i uspořádání oddělených klidových zón uvnitř.

[10]

Vskutku nezvyklý půdorys budovy

Knihovna si vytkla za cíl vytvořit pro občany města „třetí místo“ pro život. Podle této ideje je „prvním místem“ domov, „druhým místem“ pracoviště a „třetím místem“ místo kulturního vyžití, což může být právě knihovna. Myslím, že naplňovat tento koncept se v Thionville úspěšně daří.

Určujícím dojmem prostoru je záplava denního světla, kterým je knihovna prostoupena, protože velká část venkovních stěn je prosklená. Technická realizace návrhu architekta Dominiquea Coulona je natolik zdařilá, že hluk z uličních komunikací, které kolem knihovny vedou, dovnitř téměř neproniká. Hala je organicky napojena na zelenou terasu, která vede od paty budovy až na její střechu; je to vlastně takové newyorské Guggenheimovo muzeum, ale obrácené ven do přírody. Z větší části je tedy zeleň tvořena umělým trávníkem, který umožňuje snazší údržbu, pouze okraje jsou lemovány živými travinami. Bohužel stinnou stránkou nápaditého architektonického řešení jsou příliš nízké balustrády, které mladé uživatele vybízely k akrobatickým kouskům; to vedlo k omezení provozu na terase, ta je proto využívána především pro organizované kulturní akce.

[11]
Pohled do interiéru knihovny Puzzle

[12]
Dokonalé propojení budovy s okolím

Klidové zóny uvnitř jsou strukturovány podle druhu služeb, které jsou v nich nabízeny. Jedná se například o prostor s počítači nebo místnost s individuálními stoly pro soustředěné studium. Je úsměvné, že tato místa jsou využívána především staršími návštěvníky, kteří v knihovně hledají klasický klid na čtení, protože, jak nám prozradily kolegyně knihovnice, knihovna je umístěna mezi čtyřmi středními školami a v době kolem poledne a odpoledne, když studenti opustí školy, je v knihovně poměrně hlučno.

Z uvedené struktury návštěvníků vyplývá i zaměření fondu, který vedle klasických děl krásné literatury obsahuje knihy pro mladé, manga, komiksy, apod., což je fenomén, který nás provázel celou dobu téměř ve všech navštívených knihovnách.

Knihovna v Centru Georgese Pompidoua

Večer už nás přivítala Paříž, přesněji tedy Ivry, kde jsme bydleli nedaleko od stanice RER a odkud jsme hned v úterý ráno vyrazili vstříc centru města, vstříc [Centru Georgese Pompidoua](#) [13].

[14]

Centrum Georgese Pompidoua

Pravděpodobně nemá smysl, abych opakoval známá fakta o budově (hovorově nazývané Beaubourg), která otevřela cestu avantgardní architektuře v do té doby konzervativně uzavřeném historickém středu Paříže a jejíž radikální řešení vyvedením technických komunikací vně by i dnes obtížně hledalo konkurenci. Jako se o [Sainte-Chappelle](#) [15] říká, že je to relikviář obrácený dovnitř, Beaubourg je stavba obrácená vnitřnostmi naruby.

Ale my jsme nepřijeli obdivovat revoluční architekturu ani proslulé sbírky moderního umění; my jsme přišli do knihovny, která zabírá největší část budovy.

Idea vytvořit všem otevřené kulturní a vzdělávací centrum vznikla v 60. letech 20. století a v podobě [Bibliothèque publique d'information](#) [16] (Bpi), byla realizována. Její koncept je unikátní ve dvou rovinách.

Především je otevřená naprosto každému uživateli bez rozdílu tím, že je odbourána nutnost jakkoliv prokazovat svou identitu. Ostraha u vchodu zajišťuje výhradně bezpečnost budovy, v tomto ohledu kontroluje příchozí a reguluje jejich počet v knihovně, protože na možnost studovat zde se často stojí i několikahodinná fronta.

A studovat tady můžete skutečně, na co si vzpomenete. Základem je práce s počítačem a jeho pokročilé využití, francouzština jako prostředek komunikace a porozumění, další jazyky, sociální dovednosti, přírodní i humanitní vědy, i když na ty je lépe využít specializované univerzitní knihovny, můžete poslouchat hudbu nebo si jen tak číst. Ovšem, a to je druhá mimořádná rovina, fond, který je zde k dispozici, je tvořen nejnovější produkcí a bývá nejdéle po dvou letech obnovován. Vyřazené svazky jsou zařazeny do [La Réserve Centrale](#) [17], což je centralizovaný speciální fond vyřazených

knih.

[18]
V knihovně nemohou chybět počítače

[19]

Prostorové podmínky jsou opravdu velkorysé

Prostor Bpi je rozsáhlý členitý a zabírá několik podlaží. Proto zde vytvořili číselný systém, který je využíván především v případě náhlého ohrožení a pomáhá návštěvníkům i pracovníkům v orientaci po budově.

[20]

Ukázka orientačního systému

Dobrodružná cesta do knihoven ze sítě Plaine Commune

Už cestou do Francie klimatizace našeho autokaru začala vykazovat známky únavy z horka, počasí nám přálo, a tudíž se její stav stále zhoršoval. Na středu jsme tedy autobus museli oželeť a řidiči ho dovezli do servisu.

Tato historka by stála za samostatný článek do technického časopisu, ale snad bude stačit, když připomenu scénu z filmu [Smolař](#) [21] (Le Corniaud), kdy Louis de Funès si musí v autoservisu ve Španělsku auto opravit sám, protože mu personál nerozumí. Naši řidiči se ocitli v podobné situaci.

A my ostatní, skupina asi 40 knihovníků odvážlivců, jsme se vydali městskou dopravou (RER a metrem) přes celou Paříž až na předměstí. Nebylo to úplně snadné, ale nikoho jsme v metru neztratili a zdárně dorazili do jedné z knihoven [sítě Plaine Commune](#) [22].

Zástupci devíti samostatných okresů, které leží na okraji velké Paříže, se dohodli na vzájemné spolupráci a vytvořili síť knihoven a vzdělávacích center v původně průmyslových oblastech (Le Réseau des Médiathèques et le Bibliobus de Plaine Commune). Tato síť slouží k integraci všech skupin obyvatel i jednotlivců nejrůznějších národností či vyznání do sociální struktury společnosti. Knihovny, zde již nazývané univerzálnější mediatéky, se proměňují ve vzdělávací centra, která zprostředkovávají jazykové, sociální i společenské vzdělávání.

[23]

Sít' Plaine Commune

Ústřední myšlenkou celé koncepce je přivést do knihoven všechny, kteří do knihoven nechodí a možná ani nevědí, že taková místa existují, a nabízenými službami ukázat, jak je možné žít v oblastech, jejichž sociální struktura se výrazně proměňuje. Mediatéky se obecně nezajímají o totožnost nebo sociální status těch, kterým služby poskytují. Pro jejich práci je důležité, že uživatelé služby využívají a jsou jimi formováni pro život ve společnosti. Z uvedeného lze snadno dovodit, že největší cílovou skupinou jsou děti, mladí lidé a dospívající, jejichž náležitým zapojením do společenských vazeb je možné předcházet problémovému chování a nebezpečným sociálním jevům v budoucnu.

Zástupci první ze dvou navštívených mediaték sítě Plaine Commune, která nese jméno nositelky Nobelovy ceny [Annie Ernaux](#) [24] a nachází se ve Villetaneuse ([Médiathèque Annie Ernaux de Villetaneuse](#) [25]), nám (vedle konceptů vzdělávání v oblasti informačních technologií nebo chování ve virtuálním prostředí) předvedli především zcela mimořádný prostor cvičné kuchyně (cuisine pédagogique), kde probíhají lekce sociálního vzdělávání. Jedná se o dvě místnosti, z nich každá je vybavena jako plnohodnotná kuchyně včetně domácích spotřebičů, např. mikrovlnné trouby, pračky, myčka nádobí, kuchyňského robota apod.

To, co uživatele nejvíce přitahuje a stmeluje, jsou kurzy společného vaření. Vedle sdílení kulinařských zážitků se účastníci učí orientovat ve fungování moderní domácnosti jako celku a naučí se obsluhovat domácí přístroje, které pro ně nemusejí být známé.

[26]
Cvičná kuchyně

[27]

Součástí kuchyně je i pračka

[Mediatéka Aimé Césaire v Courneuve](#) [28] (Médiathèque Aimé Césaire de La Courneuve) je známější pod přídomek stavby, v jejichž zdech se nalézá – MECANO.

[29]
Mediatéka v Courneuve

Jedná se o původně tovární budovu, která prošla tak razantní přestavbou, že z ní zůstaly, s výjimkou původně administrativní části, pouze zbytky obvodových stěn a nosné pilíře, do nichž byly vkomponovány nové segmenty, které dohromady vytváří prostory mediatéky a sousedního úřadu.

[30]

Původní účel budovy je i po přestavbě stále patrný

[31]
Jeden z nosných pilířů

Spojení takových institucí v jedné budově se ukazuje jako neobyčejně účelné. V mediatéce se uživatel seznámí s tím, jak funguje společnost, do které přišel, včetně pro nás banálních záležitostí typu jak separovat odpad nebo správně vyplnit formulář¹ (ano, skutečně pořádají kurzy na tato témata), a ihned může nabyté poznatky aplikovat v praxi. Jako v předchozích knihovnách je i zde kladen důraz na počítačovou gramotnost, správné používání výpočetní techniky; vyhledávané jsou rovněž kurzy ovládnutí mobilních telefonů pro starší občany.

Knihovna Assia Djebar

Další den, tj. ve čtvrtek, nás čekaly dvě městské knihovny fungující v centru Paříže.

[Knihovna Assia Djebar](#) [32] (Bibliothèque Assia Djebar), pojmenovaná po [ve Francii známé alžírské spisovatelce, herečce a zpěvačce](#) [33], je pařížskou městskou knihovnou a nabízí v nejlepší smyslu slova standardní služby. Programy pro mladé a dospívající korespondují s programy knihoven navštívených dříve, zvláště s knihovnamí sítě Plaine Commune. Důraz je opět kladen na aktuálnost fondu a jeho obměnu.

Jedná o moderní a nápadnou budovu, která přitahuje pozornost a jejíž prosvětlený interiér nabízí místo k odpočinku nebo vzdělání.

[34]

Knihovna Assia Djebar

Dětský koutek je řešen docela neobvykle. Jedná se o oddělený prostor, aby ostatní návštěvníci a čtenáři nebyli rušeni. Ve většině knihoven jsou děti (i velmi malé) respektovanou součástí knihovního prostoru a určitou hladinu ruchu je tedy nutné očekávat. Ale zde, když chcete mít klid, dáte dítě do krychle. Ale i tam musíte zajistit dohled!

[35]
Dětský koutek

Knihovna Françoise Sagan

Druhá knihovna, kterou jsme ten den odpoledne navštívili, [Bibliothèque Françoise Sagan](#) [36] mi padla rovnou do srdce.

Jedná se o velmi zdařile rekonstruovanou historickou budovu. Původně zde byl zřízen lazaret pro malomocné, který převzala kongregace sv. Lazara a objekt podstatně rozšířila. Maison Saint-Lazare byl za Velké francouzské revoluci zrušen a bylo zde vězení. Od roku 1811 se areál změnil na ženské vězení a od počátku 20. století do roku 1955 ve vězení pro prostitutky s návaznou lékařskou péčí v boji proti pohlavním chorobám. Po zrušení věznice se v zachovaných objektech až do roku 1998 zabydlela nemocnice, ale už na počátku 90. let byl zahájen plán velké restrukturalizace celého areálu.

[37]

Knihovna Françoise Sagan, jejíž jižní zeď stále evokuje vězení

V roce 2006 zde byla otevřena mateřská škola architekta Jeana-Luca Hesterse. Jesle a sociální centrum byly navrženy dílnou Canal (architekti Patrick Rubin a Annie Le Bot) a fungují od roku 2009 a v roce 2013 zahájila provoz tělocvična Marie-Paradis (byla vytvořena podle návrhu Yvèse Pagèse a Marie Ferrari).

Vnitřní zahrada o rozloze 1 000 m², která nabízí klidové a stinné prostory uprostřed rušného a v létě rozpáleného města, byla inspirována středomořskými kláštery.

[38]
Pohled do zahrady

Architektonický projekt mediatéky byl svěřen ateliéru Bigoni-Mortemard a byl realizován v roce 2012. Celková plocha budovy pro knihovní služby nabízí 4 300 m², z nichž 2 600 je přístupných veřejnosti, což z ní činí jednu z největších městských knihoven v Paříži. Při revitalizaci budovy byly historické konstrukce a komunikační spojnice, především schodiště, zachovány a vlastní užitný prostor moderní knihovny byl vestavěn dovnitř.

[39]

[40]

[41]

Interiér Knihovny Françoise Sagan

Jedná se o knihovnu, která se již od doby svého založení v roce 1924 zaměřovala především na dětské čtenáře a literaturu pro mládež.

Její vznik byl iniciován [Americkým výborem pro oblasti Francie zasažené válkou](#) [42] (Comité Américain pour les Régions Dévastées de France, CARD), který po skončení první světové války přišel s nabídkou zřízení center vzdělávání a výchovy mladé generace, která si z války odnesla stejná traumata jako dospělí.

Vznikající knihovna se řídila heslem „Vice domov než škola“ a kladla si za cíl vytvořit příjemné prostředí především pro děti, protože dospívající začínali pracovat a času na vzdělávání a kultivaci se jim nedostávalo. Bylo zavedeno vzdělávání knihovníků se zaměřením na dětského čtenáře, kdy byly využívány principy aktivní pedagogiky, aby se děti v maximální míře zapojily do vlastního vzdělávání.

Vybavení knihovny bylo dodáno z USA; některé kusy nábytku slouží dodnes, stejně jako většina knihovního fondu, který koncipován s důrazem na kvalitní a esteticky vysoce hodnocenou literaturu. Jednalo se především o díla klasické anglické a francouzské literatury, o soubory pohádek z celého světa, které byly využívány jako důležitý zdroj informací o jiných kulturách, a o divadelní hry využívané k pořádání divadelních představení pro veřejnost. Bylo financováno i vydávání knihovnického časopisu.

Jednotlivé aktivity byly podporovány a veřejnosti prezentovány významnými osobnostmi, jako byli později např. Jean Anouilh nebo Charles Aznavour.

Knihovna Françoise Sagan byla jedna z prvních, která zahájila proces vzdělávání dětí a mládeže

a jejich zapojení do společnosti; tím v mnoha ohledech předběhla svou dobu. Do dnešních dnů je tedy uspořádání fondu málo ohraničené a oddělení literatury pro děti, mládež a dospělé jsou úzce propojena.

Při naší návštěvě, kdy nás francouzské kolegyně nejdříve vyvedly na střešní terasu, ze které je úžasný rozhled na celou Paříž, nás mile překvapily ukázkami knih v češtině, které mají ve fondu. Jednalo se o originální vydání *Dášeňky* Karla Čapka, *Zahrady Jiřího Trnky*, dětských říkadel a pohádek Josefa Lady, nebo knih s ilustracemi Zdenka Seydla či Markéty Prachatické.

[43]

Úchvatný pohled na pařížské střechy

Národní knihovna Francie jako zlatý hřeb cesty

V pátek nás čekala perla v královské koruně: [Národní knihovna Francie](#) [44] (Bibliothèque nationale de France, BnF), konkrétně Site Richelieu, což je působiště její části [v historické budově Mazarinova paláce již od 18. století](#) [45].

[46]

Site Richelieu

Vedle očekávaných sbírek rukopisů a starých tisků je v budově umístěna i část muzejních sbírek knihovny, které jsou tu prezentovány a svou kvalitou (nikoliv rozsahem) si nezdají s Louvrem (zmínit můžeme např. [poklad z Berthouville](#) [47], antické sbírky, sbírky mincí atd.).

[48]

[49]
Muzejní exponáty ze sbírek Národní knihovny Francie

Byl jsem ve skupině, která do proslulého Oválného sálu, jenž slouží jako studovna (neplést s Oválnou pracovnou!), mohla pouze nahlédnout, a protože na internetu jsou daleko zdařilejší fotografie, než které jsem pořídil já, odkazuji čtenáře k [tomuto zdroji](#) [50].

Velká část seznámení se sbírkami Národní knihovny Francie byla věnována sbírce [Arts du spectacle](#) [51]. Jde o ucelené soubory literatury, archiválií (korespondence, poznámek k jevištním realizacím, nerealizovaných scénářů atd.), návrhů kostýmů, jejich realizací, loutek a dalších artefaktů související s múzickými uměními (performing arts). Jsou zde uchovávány nejen knihovní a archivní dokumenty, ale i trojrozměrné objekty a umělecké realizace, jako jsou obrazy, kresby a grafiky významných osobností francouzské kultury.

Návštěvou Site Richelieu skončil náš odborný program a čekalo nás poslední odpoledne a noc (a pro někoho tango) v Paříži. Já jsem zamířil do [Louvru](#) [52] – ovšemže ne na noc v muzeu, ale i tak jsem strávil několik příjemných hodin pátečního večera ve společnosti uměleckých děl mistrů velkých jmen.

Na zpáteční cestě

V sobotu ráno po snídani jsme nastartovali náš autobus, jehož klimatický servis zůstal i nadále problematický (venku bylo horko a nám uvnitř také), a vydali se do středu Evropy.

Noc jsme strávili ve Freisingu. Nic nedejte na zlé jazyky, kteří tvrdí, že je to mnichovské letiště. Jde o půvabné historické městečko a večer v něm byl příjemnou možností utřídit si myšlenky a dojmy z cesty a zvolna se vrátit k realitě života v Čechách.

[53]
Ve Freisingu

V neděli před druhou hodinou odpolední jsme zdárně dojeli do Prahy (a mně následně trvalo skoro šest týdnů, než jsem cestu popsals alespoň letmo).

Autorem fotografií je Jaroslav Kostecký z Knihovny Uměleckoprůmyslového musea v Praze.

- [1.](#) Neodpustím si osobní vsuvku. V dubnu 2023 jsme byli [žádáni o pomoc, pokud by si u nás v knihovnách chtěl někdo podat daňové příznání](#) [54]. Tuto žádost jsem vnímal jako bezobsažný výkřik, ale ve Francii jsou v knihovnách proškolení pracovníci, kteří s formuláři podobného charakteru umějí kvalifikovaně pomoci.

URL zdroje: <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2023-rocnik-32-cislo-2/studijni-cesta-po-francouzskych-knihovnach>

Odkazy

- [1] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2023-rocnik-32-cislo-2/studijni-cesta-po-francouzskych-knihovnach>
- [2] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/autori/kostecky-jaroslav>
- [3] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/prohlizet-cisla/2023-rocnik-32-cislo-2>
- [4] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/rubriky/ze-zahranici>
- [5] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/francie>
- [6] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/odborne-knihovny>
- [7] <https://bulletinskip.skipcr.cz/vsechna-cisla/klicova-slova/verejne-knihovny>
- [8] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky1.jpg>
- [9] <https://www.thionville.fr/puzzle>
- [10] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky2.jpg>
- [11] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky3.jpg>
- [12] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky4.jpg>
- [13] <https://www.centrepompidou.fr/en/collection/our-building#4000>
- [14] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky5.jpg>
- [15] <https://cs.wikipedia.org/wiki/Sainte-Chapelle>
- [16] <https://www.bpi.fr/bpi>
- [17] <https://bibliotheques.paris.fr/la-reserve-centrale.aspx>
- [18] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky6.jpg>
- [19] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky7.jpg>
- [20] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky8.jpg>
- [21] <https://www.csfd.cz/film/32084-smolar/prehled/>
- [22] <https://www.mediatheques-plainecommune.fr/>
- [23] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky9.jpg>
- [24] https://cs.wikipedia.org/wiki/Annie_Ernauxov%C3%A1
- [25] <https://www.mediatheques-plainecommune.fr/annie-ernaux>
- [26] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky10.jpg>
- [27] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky11.jpg>
- [28] <https://www.mediatheques-plainecommune.fr/aime-cesaire>
- [29] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky12.jpg>
- [30] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky13.jpg>
- [31] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky14.jpg>
- [32] <https://www.paris.fr/equipements/bibliotheque-assia-djebar-19114>
- [33] https://cs.wikipedia.org/wiki/Assia_Djebarov%C3%A1
- [34] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky15.jpg>
- [35] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky16.jpg>
- [36] <https://mediathequeducarresaintlazare.wordpress.com/>
- [37] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky21.jpg>
- [38] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky17.jpg>
- [39] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky18.jpg>
- [40] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky19.jpg>

- [41] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky20.jpg>
- [42] https://en.wikipedia.org/wiki/American_Committee_for_Devastated_France
- [43] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky22.jpg>
- [44] <https://www.bnf.fr/fr>
- [45] https://cs.wikipedia.org/wiki/Francouzsk%C3%A1_n%C3%A1rodn%C3%AD_knihovna
- [46] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky23.jpg>
- [47] <https://www.detektorweb.info/clanek/poklad-z-berthouville-byl-restaurovan-a-vystaven>
- [48] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky24.jpg>
- [49] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky25.jpg>
- [50] <https://parizpropokrocile.com/2023/01/04/muzeum-francouzske-narodni-knihovny/>
- [51] <https://www.bnf.fr/fr/collections-du-departement-des-arts-du-spectacle>
- [52] <https://www.louvre.fr/>
- [53] <https://bulletinskip.skipcr.cz/sites/default/files/images/1046/kostecky27.jpg>
- [54] <https://ipk.nkp.cz/aktuality/informace-pro-knihovny-podavani-danoveho-priznani-osvc-online>